

НОВА КРИМІНАЛІСТИЧНО-ПРОЦЕСУАЛЬНА ПОСЛІДОВНІСТЬ РОБОТИ ІЗ СУБ'ЄКТИВНИМИ ТА ОБ'ЄКТИВНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ АНТИКРИМІНАЛЬНИХ ВІДОМОСТЕЙ

У статті розглянуто традиційні підходи з викладу послідовності роботи з джерелами доказів. Показано сучасний стан розробки послідовності роботи із джерелами доказів. Запропонована новітня доктрина міждисциплінарної послідовності роботи із суб'єктивними та об'єктивними джерелами. Деталізована послідовність залучення особистісних джерел антикримінальних відомостей. Викладені етапи та елементи збирання трасосубстанцій, об'єктивних, суб'єктивних та змішаних документів.

Ключові слова: послідовність роботи із суб'єктивними та об'єктивними джерелами антикримінальних відомостей, збирання трасосубстанцій, залучення особистісних джерел антикримінальних відомостей.

Постановка проблеми та її актуальність. Чинне процесуальне законодавство, ст. 93 «Збирання доказів» та ін. КПК України [1], і, як наслідок, й традиційні підходи криміналістичної науки побудовані на достатньо недосконалих в сутнісному та термінологічному аспекті послідовності роботи із джерелами доказів, коли, зокрема, послідовність доказування, за ч. 2 ст. 91 КПК України, «полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження» [1]. У викладених випадках мова йде, перш за все, про збирання доказів, тоді як автором у дисертації було доведено, що фактично збирають лише трасосубстанції як речові джерела такого роду відомостей, особистісні джерела цих відомостей вже залучаються до антикримінального судочинства. І лише після цього від вказаних джерел отримують ці відомості, які оцінюють. Якщо у процесі оцінки відомостей буде встановлена наявність єдності їх чотирьох базисних юридичних властивостей (значимості, законності, допустимості, доброякісності), лише тоді вони визнаються доказами, які вже після цього використовуються в антикримінальному доказуванні [2, с. 190–191].

Аналіз досліджень і публікацій. Власне така схема криміналістичної та процесуальної послідовності роботи із особистісними і речо-

вими джерелами доказів в антикримінальному судочинстві й була розроблена автором у вказаній кандидатській дисертації [2, с. 190–191]. Але на сьогодні є вже і більш виважена доктрина суб'єктивних джерел (особистісних джерел; парасобистісних джерел, тобто суб'єктивних документів), об'єктивних джерел (трасосубстанцій; параоб'єктивних джерел, тобто об'єктивних документів) та змішаних джерел антикримінальних відомостей [3, с. 268–287]. З урахуванням даного новітнього підходу автор удосконалив й доктрину міждисциплінарної ординативної (оперативно-розшукової), криміналістичної і процесуальної роботи з цими джерелами [3, с. 287–294].

Мета статті. Подальша апробація даної новітньої доктрини міждисциплінарної ординативної (оперативно-розшукової), криміналістичної і процесуальної послідовності роботи із суб'єктивними та об'єктивними джерелами антикримінальних відомостей і започаткування відповідної коректної наукової дискусії задля розробки загально визнаної варіації вирішення даної проблеми і складають мету дійсної публікації.

Виклад основного матеріалу. Одна із останніх авторських варіацій новітньої доктрини сутності, послідовності та інших закономірностей міждисциплінарної ординативної (оперативно-

розшукової), криміналістичної і процесуальної послідовності роботи із суб'єктивними та об'єктивними джерелами антикримінальних відомостей може бути представлена у такій редакції:

1. З'ясування сутності, послідовності та інших закономірностей роботи із об'єктивними і суб'єктивними джерелами антикримінальних відомостей.

2. Взаємопов'язане версіювання [висунення (побудова), аналіз, динамічний розвиток і перевірка версій], планування та організація цієї роботи із вказаними джерелами.

3. Встановлення об'єктивних і суб'єктивних джерел антикримінальних відомостей:

3.1. Залучення особистісних джерел антикримінальних відомостей:

3.1.1. Пошук (ймовірно встановлення серед осіб, тих з них, які можуть стати особистісним джерелом в контексті протидії конкретному правопорушенню).

3.1.2. Виявлення:

3.1.2.1. Констатація автентичності (встановлення наявності у ймовірного особистісного джерела його трьох базисних юридичних властивостей – антиделіктної значимості, осудності і свідомості особи).

3.1.2.2. Індивідуалізація (встановлення анкетних даних особистісного джерела).

3.1.3. Розшук (встановлення місця знаходження особистісного джерела із відомими анкетними даними).

3.1.4. Зустріч (будь-яка практична дія антиделіктолога (тут і далі правоохоронця, тобто слідчого, судді, оперативного працівника та ін.) чи особистісного джерела, яке може забезпечити в процесі спілкування або негласного контакту із особистісним джерелом отримання від нього антикримінальних відомостей: добровільна явка особистісного джерела, його привід, негласний контроль засобів зв'язку особистісного джерела та ін.).

3.2. Збирання парасобистісних джерел антикримінальних відомостей – суб'єктивних документів:

3.2.1. Пошук (ймовірно встановлення серед існуючого різноманіття документів того із них, який може стати парасобистісним джерелом – суб'єктивним документом, в контексті протидії певному кримінальному правопорушенню).

3.2.2. Виявлення:

3.2.2.1. Констатація автентичності (встановлення таких ознак документа, за яким можна зробити висновок про наявність власне суб'єктивного документа і якого саме його виду: письмо документа, образодокумента тощо).

3.2.2.2. Індивідуалізація (встановлення тих ознак суб'єктивного документа, за якими його можна буде розпізнати серед різноманіття інших суб'єктивних документів, у тому числі того ж виду і сутності, коли відсутність достатньої кількості такого роду ознак примушує антиделіктолога вдатися до штучної індивідуалізації суб'єктивного документа шляхом його упаковки).

3.2.3. Розшук (встановлення місця знаходження суб'єктивного документа із відомими індивідуальними ознаками).

3.2.4. Прийняття (фактичний перехід суб'єктивного документа за допомогою його виїмки із володіння фізичної або юридичної особи до антиделіктолога).

3.2.5. Закріплення (застосування таких фізичних та інших засобів, які повинні повністю виключити або хоча б гранично можливо мінімізувати подальше псування чи іншу неконтрольовану і небажану зміну суб'єктивного документа).

3.2.6. Вилучення (застосування таких технічних засобів і маніпуляцій із суб'єктивним документом, які дозволяють його перенести у володіння антиделіктолога, у тому числі в упаковці).

3.2.7. Упаковка (застосування таких технічних засобів і методів, які дозволяють штучно індивідуалізувати суб'єктивний документ, виключити неконтрольоване проникнення до нього інших осіб, виключити або максимально мінімізувати порчу та іншу небажану і неконтрольовану його зміну).

3.2.8. Зберігання (застосування таких технічних засобів і створення таких умов, які повинні виключити або максимально мінімізувати порчу і неконтрольовану і небажану зміну суб'єктивного документа).

3.2.9. Транспортування (застосування таких технічних засобів, які дозволяють безпечно і контрольоване переміщати суб'єктивний документ з одного місця в інше).

3.3. Збирання об'єктивних джерел антикримінальних відомостей:

3.3.1. Збирання трасосубстанцій:

3.3.1.1. Пошук (ймовірно встановлення серед існуючого різноманіття матеріальних об'єктів, тих з них, які є трасою та/чи субстанцією і можуть стати джерелом відомостей, значимих для ефективної та/чи раціональної та/або якісної протидії конкретному правопорушенню).

3.3.1.2. Виявлення:

3.3.1.2.1. Констатація автентичності (встановлення таких ознак матеріального об'єкта, по яких можна зробити висновок про наявність субстанції або траси, в останньому випадку – якої саме траси: відбитка, діагностичного відображення, ситуаційного відображення).

3.3.1.2.2. Індивідуалізація (встановлення тих ознак зовнішньої будови трасосубстанції, за якими її можна буде розпізнати серед інших трас та/чи субстанцій).

3.3.1.2.3. Розшук (встановлення місця знаходження траси та/чи субстанції із відомими індивідуальними ознаками).

3.3.1.2.4. Прийняття (фактичний перехід траси та/чи субстанції допомогою її виїмки із володіння фізичної або юридичної особи до антиделіктолога).

3.3.1.2.5. Закріплення (застосування таких фізичних та інших засобів, які повинні повністю виключити або хоча б гранично можливо мінімізувати подальше псування або іншу неконтрольовану і небажану зміну траси та/чи субстанції).

3.3.1.2.6. Вилучення (застосування таких технічних засобів і маніпуляцій із трасою та/чи субстанцією, які дозволяють її перенести на будь-якій іншій носій, в т. ч. в упаковку).

3.3.1.2.7. Упаковка (застосування таких технічних засобів і методів, які дозволяють штучно індивідуалізувати трасу та/чи субстанцію, виключити неконтрольоване проникнення до неї інших осіб, виключити або максимально мінімізувати порчу та іншу небажану і неконтрольовану її зміну).

3.3.1.2.8. Зберігання (застосування таких технічних засобів і створення таких умов, які повинні виключити або максимально мінімізувати порчу і неконтрольовану і небажану зміну траси та/чи субстанції).

3.3.1.2.9. Транспортування (застосування таких технічних засобів, які дозволяють безпечно і контрольоване переміщати трасу та/чи субстанцію із одного місця в інше).

3.3.1.2.10. Отримання зразків траси та/чи субстанції для порівняльного її особистого або експертного дослідження.

3.3.2. Збирання об'єктивних документів (здійснюється аналогічно збиранню суб'єктивних документів).

3.4. Збирання змішаних джерел антикримінальних відомостей (здійснюється із дотриманням процедур збирання відповідних видів джерел антикримінальних відомостей – суб'єктивних документів та/чи об'єктивних документів та/або змішаних документів та/чи трасосубстанцій).

4. Отримання антикримінальних відомостей про факт (зовнішній або внутрішній прояв ознак або властивостей людини та його дії або події чи явища, а також певного джерела такого роду відомостей: траси, тобто відбитка, діагностичного відображення чи ситуаційного відображення; субстанції; об'єктивного документа; суб'єктивного документа, змішаного документа) в цілому або про його окрему сторону шляхом проведення окремих де-факто (отримуючих) процесуальних чи парапроцесуальних (позапроцесуальних) дій або ордістичних (оперативно-розшукових) заходів чи їх комбінації:

4.1. Від особистісного джерела за допомогою:

4.1.1. Безпосереднього спілкування з ним.

4.1.2. Показань інших особистісних джерел.

4.1.3. Контролю засобів комунікації особистісного джерела, за винятком випадків вивчення суб'єктивних та змішаних документів.

4.1.4. Оцінки психофізіологічних реакцій особистісного джерела в процесі безпосереднього спілкування з ним та/чи спостереження за ним та ін.

4.2. Від траси та/чи субстанції за допомогою її особистого чи експертного дослідження, у т.ч. й суб'єктивного, об'єктивного або змішаного документа як носія траси та/чи субстанції та/або власне документа як субстанції.

4.3. Від суб'єктивного документа за допомогою його експертного або особистого вивчення, в тому числі і в процесі контролю різного роду засобів комунікації особистісного джерела.

4.4. Від об'єктивного документа за допомогою його особистого чи експертного вивчення.

5. Оцінка антикримінальних відомостей (визначення через аналітичну діяльність або проведення при необхідності де-факто (отримуючих) процесуальних чи де-юре (дотримуючих) процесуальних або де-факто (отримуючих) парапроцесуальних (позапроцесуальних) або де-юре (до-

тримуючих) парапроцесуальних дій чи де-факто (отримуючих) або де-юре (дотримуючих) ординативних (оперативно-розшукових) заходів чи комбінації цих дій та/чи заходів значущості, законності, допустимості та доброякісності такого роду відомостей, їх узгодженості та достатності в сукупності з іншими відомостями для прийняття певного рішення у контексті протидії конкретному кримінальному правопорушенню).

6. Використання антикримінальних відомостей:

6.1. Вибір доказових фактів, тобто обставин, що підлягають доказуванню в контексті прийняття проміжного або остаточного процесуального чи іншого рішення.

6.2. Групування доказів та інших видів антикримінальних відомостей в контексті обґрунтування певного проміжного або остаточного процесуального чи іншого рішення.

6.3. Оперування антикримінальними відомостями при обґрунтуванні або спростуванні обставин базисного, спеціального або часткового предмета доказування в тому чи іншому виді судочинства та виділених доказових фактів як ланцюжка тез даного доказування.

6.4. Прийняття проміжного, остаточного процесуального, іншого остаточного рішення по справі в антикримінальному судочинстві.

7. Документування версіювання, планування, організації та обставин встановлення об'єктивних (трасосубстанцій, параоб'єктивних) і суб'єктивних (особистісних, парасобистісних) джерел, процедури отримання від них антикримінальних

відомостей, їх подання, оцінки та використання в антикримінальному доказуванні [3, с. 287–294].

Висновки: Викладена новітня доктрина міждисциплінарної ординативної (оперативно-розшукової), криміналістичної та процесуальної послідовності роботи із суб'єктивними і об'єктивними джерелами антикримінальних відомостей може стати основою для започаткування відповідної коректної наукової дискусії з метою розробки загально визнаного варіанту вирішення даної проблеми.

Література

1. *Кримінальний процесуальний кодекс України* від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9-10, № 11-12, № 13. – Ст. 88.

2. *Ланцедова Ю. О.* Сутність і послідовність роботи з особистісними і речовими джерелами доказів у кримінальному судочинстві: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Ю. О. Ланцедова; ХНУВС. – Харків, 2009. – 229 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chdu.edu.ua/index.php?page=yuridichniy>

3. *Кириченко А. А.* Гипердоклад о более двухстах пятидесяти лучших доктринах и концепциях юриспруденции научной школы профессора Аланкира: коллективная монография [кол. авторов под науч. ред. А. А. Кириченко]. – 2-е изд. – Николаев: Николаевский нац. ун-т им. В. А. Сухомлинского, 2015. – 1008 с.

Ю. А. Ланцедова

Новая криминалистика-процессуальная последовательность работы с субъективными и объективными источниками антикриминальных сведений

В статье рассмотрены традиционные подходы к изложению последовательности работы с источниками доказательств. Показано современное состояние разработки последовательности работы с источниками доказательств. Предложена новейшая доктрина междисциплинарной работы с субъективными и объективными источниками антикриминальных сведений. Детализирована последовательность привлечения личностных источников антикриминальных сведений. Изложены этапы и элементы собирания трассосубстанций, объективных, субъективных и смешанных документов.

Ключевые слова: последовательность работы с субъективными и объективными источниками антикриминальных сведений, собирание трассосубстанций, привлечение личностных источников антикриминальных сведений.

J. Lantsedova

The new criminalistical-procedural sequence of work with the subjective and objective sources of anticriminal information

In the article considered the traditional approaches to the presentation of the sequence of work with sources of evidence. Shown the modern condition of development of the sequence of work with sources of evidence.

Offered the latest doctrine interdisciplinary work with subjective and objective sources of anticriminal information. Detailed the sequence of attracting of the personal sources of the anticriminal information. Outlined the stages and elements of the collection of the trassosubstances, objective, subjective and mixed documents.

Key words: the sequence of work with subjective and objective sources of anticriminal information, the collection of the trassosubstances, the attracting of the personal sources of the anticriminal information.